

A MAGYAR KÖZÖSSÉG SZERBIÁBAN 2013 szeptemberi helyzet(kép)¹

A Szerb Köztársaság átmeneti – felgyülemlett gazdasági problémáktól és politikai viszályoktól sem mentes – szakaszban van. A 2012. május 6-i választások utáni hatalomcsere eredményeként – a 12 éve hatalmat gyakorló, a választásokat elvesztett Demokrata Párt (DS) helyett – a Szerb Haladó Párt (SNP)² és a köré tömörülő pártok koalíciója alakított kormányt. A köztársasági elnök is ennek a pártnak az elnöke lett.

Számos szerbiai és a vajdasági községben is visszarendeződött vagy visszarendeződőben van a „fekete-vörös” hatalom, amit most „átkomponálásnak” és az új koalícióból kialakult szerb kormány összetételével való „összehangolásnak” neveznek.³

A szerb kormány folyamatosan (a 2008. február 7-én parlamenti köztársasággá vált) Koszovó egykori autonóm tartomány helyzetének rendezésével és a saját „rekonstruálásával” volt elfoglalva. A minisztériumokról szóló új törvény 2013. augusztus 29-i elfogadásakor mellőzték a civil szervezetek hálózatának⁴ az Emberi Jogi Minisztérium visszaállítására tett követelését.⁵ Mindez jól illusztrálja, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak megvalósítása nem a szerb kormány prioritásai közé tartozik.

A nemzeti kisebbségek védelmét Szerbia 2006. november 8-i alkotmánya biztosítja (amelyet Vajdaságban nem támogattak).⁶ Mivel Szerbia nem fogadott el külön kisebbségvédelmi törvényt, továbbra is a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló 2002. február 27-i törvény van alkalmazásban.⁷ A kisebbségi jogok egyes területeit több mint 150 emberi jogi és nemzeti kisebbségi vonatkozású belföldi jogszabály⁸ és mintegy 100 kötelező nemzetközi

---

¹ Szerbiában, de Vajdaságban sem – tizenhárom évvel a hatalomváltás után – nem alakult egyetlen olyan főállású tudományos kutatókat foglalkoztató intézmény, amely tudományos módszerekkel foglalkozna a nemzeti kisebbségek helyzetének alakulásával, jogainak megvalósításával. Annak ellenére, hogy Vajdaság Autonóm Tartományban 25 etnikai csoport van (a lakosság 33,25%) és hat nyelvet használnak hivatalosan. http://hu.wikipedia.org/wiki/Vajdas%C3%A1g_Auton%C3%B3m_Tartom%C3%A1ny
Adataim és megállapításaim ezért a lábjegyzetekben részletesen feltüntetett forrásokon alapszanak.

² Az SZHP a Szerb Radikális Pártból (SRS) vált ki, amelynek elnöke a háborús bűnökkel vádolt, most is a hágai nemzetközi bíróság fogdájában lévő Vojislav Šešelj, alelnöke pedig Tomislav Nikolić, a mostani szerb köztársasági elnök volt. Az aktuális szerb kormánykoalíció másik vezető pártja (elnöke a miniszterelnök), a Szerb Szocialista Párt (SPS), amelynek a hágai börtönben elhunyt Slobodan Milošević korábbi szerb elnök volt a vezetője.

³ Bővebben lásd Bozóki Antal: „Átkomponálás” és „összehangolás” [online]. [Bozóki Antal \(hon\)lapja](#), 2012. szeptember 16. Politikai játszmák (Hatalomváltás). Civitas Europica Centralis (CEC): *Kisebbségi Sajtófókus*, 2013. augusztus 10.

⁴ <http://kucaljudskihprava.rs/>

⁵ Bővebben lásd: [Bozóki Antal: Lesz-e ismét emberi jogi minisztérium?](#) 2013. augusztus 17. [10:56]

⁶ Az alkotmányról tartott népszavazáson „a választóknak csak 46 százaléka vett részt”. R. Balać: U Vojvodini nasjlabiji odziv [Vajdaságban legkisebb a részvétel]. Danas, 2006. október 31. 5. *Lásd még:* LSV: *Slobodna Vojvodina*. Vojvođansko ne! [Vajdasági nem!], Specijalno izdanje [Különkiadás] 2006. november, 15. sz.

⁷ Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina. *Službeni list SRJ* [a JSZK Hivatalos Közlönye], 2002. február 27. 11. sz.; Bozóki Antal: *Ljudska i manjinska prava u Srbiji i Crnoj Gori*. Novi Sad, 2003, Visio Mundi, 63–78. Magyar nyelvű szöveg: *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina*. Beograd, Savezno ministarstvo nacionalnih i etničkih zajednica, 93–106.; Bozóki Antal: *Emberi és nemzeti kisebbségi jogok Szerbiában és Crna Gorában/Montenegróban*. Karlóca, 2003, Árgus, 53–65.

⁸ A legfontosabb emberi és nemzeti kisebbségi vonatkozású szerbiai jogszabályok listáját lásd *Ljudska prava u Srbiji 2009 – pravo, praksa i međunarodni standardi ljudskih prava* [Az emberi jogok Szerbiában 2009 – jog, gyakorlat és az emberi jogok nemzetközi mércéi] (Beograd, 2010, Beogradski centar za ljudska prava [Belgrádi Emberi Jogi Központ], 383–389.).

egyezmény is rendezi.⁹ Ezekhez számos alacsonyabb rendű vajdasági jogszabály is tartozik.

Szerbia részese a legfontosabb általános és regionális egyezményeknek is, amelyek közvetlenül vagy közvetve biztosítják a nemzeti kisebbségek jogait és szabadságait, mint például a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartája¹⁰ és a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény.¹¹

Szerbiában nem a kisebbségi jogszabályok számával, hanem azok minőségével, egymással való összehangoltságával és gyakorlati alkalmazásával van a baj. Egyes törvények nemcsak hiányosak,¹² de jelentős eltérés mutatkozik a jogszabályok és a nemzeti kisebbségek jogainak megvalósítása között is. A meglévő törvényeket ugyanis nem következetesen, hanem inkább szelektíven alkalmazzák, amikor azt a személyes, illetve csoportérdekek vagy a hatalmon lévő elit szűk pártérdekei kívánják. A törvények ellentétes megoldásokat is tartalmaznak, mert azt, amit az egyik törvény lehetővé tesz, a másik törvény megvonja.¹³

Az új törvények nem mindegyike sem „kisebbségbarát”. A szerb képviselőház, például, 2008. december 22-én fogadta el a bíróságok és az ügyészségek székhelyéről és területéről szóló törvényt.¹⁴ Ez megszüntette, pontosabban „bírósági egységekké” degradálta a nemzeti megmaradás szemszögéből nézve kiemelten fontos hét, magyar többségű községben (Ada, Csóka, Magyarkanizsa, Óbecse, Temerin, Topolya és Zenta) a községi bíróságot.

A Szerbiai Emberi Jogok Helsinki Bizottsága (SZEJHB/HO)¹⁵ 2012. évi emberi jogi jelentése megállapítja, hogy „Szerbia még távol áll egy olyan társadalomtól, amely tiszteletben tartja a másságot, a különbözőséget”.¹⁶ A dokumentum szerint az országot „a zárt társadalom jellemzi”, a kilencvenes évek radikális nacionalizmusa pedig „mély nyomot hagyott a polgárok értékrendjében, amelyet csak nagyon lassan lehet megváltoztatni”.¹⁷ – Szerbiában burjánzik az extrémizmus és a gyűlöletbeszéd, az emberi jogok állapota pedig rosszabb, mint a korábbi években – értékelte Sonja Biserko, a Bizottság elnöke.¹⁸

Hogyan valósulnak meg az emberi- és a nemzeti kisebbségi jogok a gazdasági, társadalmi-politikai élet egyes területein?

1. Demográfiai mutatók

---

⁹ A Szerbia által ratifikált legfontosabb emberi jogi és nemzeti kisebbségi vonatkozású nemzetközi egyezmények listáját lásd *Ljudska prava u Srbiji 2009...* (377–382.).

¹⁰ European Treaty Series, No. 148.

¹¹ European Treaty Series, No. 157.

¹² te: Hiányos törvények. *Magyar Szó*, 2006. május 10. 1.

¹³ A Szerbiában élő nemzeti kisebbségek jogait szavatoló törvények jók ugyan, de nem alkalmazzák őket kellő mértékben – összegezték 2013. február 27-én a belgrádi Emberi Jogi Központ [Beogradski centar za ljudska prava – BCHR], az emberi jogok védelmével foglalkozó független intézet összejövetelén. Nem alkalmazzák kellőképpen a kisebbségek jogait védő törvényeket.

<http://www.vajma.info/cikk/szerbia/18102/Nem-alkalmazzak-kellokeppen-a-kisebbssegek-jogait-vedo-torvenyeket.html> [2013. február 27., 17.49]; K. Ž.: Lokalne vlasti krše prava manjina [A helyi önkormányzatok sértik a kisebbségek jogait]. *Danas*, 2013. február 28. 7.

¹⁴ Zakon o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava [Törvény a bíróságok és az ügyészségek székhelyéről és területéről]. *Službeni glasnik RS* [a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye], 2008. december 22. 116.

¹⁵ Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji: http://www.helsinki.org.rs/serbian/index_s.html

¹⁶ *Ljudska prava u Srbiji 2012*. Populizam: Urušavanje demokratskih vrednosti [Emberi jogok Szerbiában 2012. Populizmus: A demokratikus értékek lerogyása], Belgrád, 2013.

<http://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/izvestaj2012.pdf>

¹⁷ Tanjug: Erősödik a gyűlöletbeszéd. *Magyar Szó*, 2013. július 9. 4.

¹⁸ K. Ž.: Od Vučića se gradi kult ličnosti [Vučićből személyi kultuszt építenek]. *Danas*, 2013. július 7. 5.

Vajdaság Autonóm Tartomány (VAT) területe 21 500¹⁹ négyzetkilométer, ami Szerbia területének csaknem egynegyede.

A 2011. október 1-je és 15-e között tartott szerbiai népszámlás 2012. november 29-én közzétett adatai szerint Vajdaság 1 931 809 lakosa közül 251 136 volt magyar, vagyis nemzettársaink a tartomány lakosságának pedig 13%-át képezik.²⁰ A magyarok száma a tartományban az előző (2002. évi) népszámláláshoz viszonyítva 39 071-el csökkent.

A magyarok számának és arányának változása a Vajdaságban (1910–2002)²¹

1910	425 672	28,1%
1930	376 176	23,2%
1941	473 241	28,5%
1948	428 932	25,8%
1961	442 561	23,9%
1971	423 866	21,7%
1981	385 356	18,9%
1991	339 491	16,9%
2002	290 207	14,28% (Szerbiában + 3 092 = 293 299 = 3,91%)

A magyarok számának csökkenését a természetes népességfogyás és az elvándorlás mellett befolyásolja az asszimiláció is, viszont ez az a tényező, melyet a legnehezebb mérni az eddig ismert módszerekkel.²² Amíg a többségi (szerb) populáció csökkenése 3,6%, a nemzeti kisebbségi közösségeknél ez átlagban négyszer több, és 14%-ot tesz ki (a magyaroknál ez 13,3%).²³ Mivel Vajdaság lakosainak száma 100 189-cel csökkent 2002-hez képest, ebben a csökkenésben a magyarok 39%-kal vesznek részt. Ez háromszorosa a lakosságban való részvételi arányunknak (13%).

Már az a tény, hogy a magyarok aránya a tartomány összlakosságában 1948 óta (25,8%) csaknem megfelelődhözött (13%-ra zsugorodott), és továbbra is folyamatosan csökken, önmagáért beszél. Jelzésértékű ez a vajdasági magyarok helyzetét és a szerb állam magyarságpolitikáját illetően.²⁴

Ezt a politikát tükrözi a szerb kormány 1992. évi rendelete is „a minisztériumok és a különálló szervezetek feladatainak a székhelyükön kívüli ellátásáról”, amellyel Ada, Zenta és Magyarkanizsa magyar többségű községet – kiragadva azokat az addigi természetes etnikai,

¹⁹ [Vajdaság Autonóm Tartomány](#)

²⁰ Uo.

²¹ Kocsis Károly: Magyar kisebbségek a Kárpát-medencében. In Bihari Zoltán szerk.: *Magyarok a világban. Kárpát-medence*. Budapest, 2000, CEBA Könyvkiadó, 16.; Tátrai Patrik: A magyar kisebbségek demográfiai fejlődésének fő irányvonalai a kommunizmus évtizedeiben. In Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László szerk.: *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Budapest, 2008, Gondolat Kiadó MTA Kisebbségkutató Intézet, 312. Az 1941. évre vonatkozóan a szerb források 465 920 magyar nyelvű lakost említene. [Demografija Vojvodine](#) [Vajdaság népessége].

A 2002. évi adatokra vonatkozóan lásd Matuska Márton: Öregsünk és fogyunk. *Magyar Szó*, 2003. január 10., 8–9.; Gábrity Molnár Irén: Népességmozgás – térségünk jövőképe. *Aracs*, 2008. október 23. 9.

²² Forrás [2013.05.15.]: <http://margitzoltan.blogspot.com/2012/11/szerbiaban-39400-magyarall-kevesebb-van.html>. Lásd még dió: Letelepítés helyett ingázást, *Magyar Szó*, 2012. december 5. 1. 4.

²³ Povodom rezultata popisa stanovništva 2011. po nacionalnoj pripadnosti [A 2011. évi népszámlás eredményei a nemzeti hovatartozás alapján] [online]. Centre for Development of Civil Society – Centar za razvoj civilnog društva, 2012. november 30.

http://cdcs.org.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=530&Itemid=33

²⁴ Az MNT 2013. július 19-én közvitát szervezett a tanács 2013 és 2017 közötti időszakra terjedő Népesedési Akciótervének tervezete kapcsán. Pesevszki Evelyn: A hallgatás olykor bűn. *Magyar Szó*, 2013. július 20. 1. 5.

gazdasági, valamint földrajzi környezetből és nem utolsósorban ökológiai egységből – az Észak-bánáti körzethez csatolták, amelynek a közigazgatási központja Nagyikinda.²⁵

Ennek oka pedig bizonyára az volt, hogy megosszák az akkor még erős tömböt alkotó magyarságot, amelyhez még Kishegyes, Szabadka és Topolya is tartozott. Nemcsak a választások miatt, ahogyan egyesek állítják (vagyis hogy minél kevesebb magyar kerüljön be a parlamentbe, mivel akkor nem listás, hanem egyéni választókerületi rendszerben lehetett szavazni), hanem a magyar közösség politikai, gazdasági, művelődési és egyéb megosztása és leépítése miatt is.

Az elmúlt években „a szerb kormány hallani sem akart arról, hogy a közigazgatási körzethatárokról szóló rendelet vonatkozó részét módosítsa”.²⁶

2. Gazdasági helyzet

Szerbia súlyos gazdasági helyzete meghatározza nem csak a lakosság státusát, de hatással van az emberi- és a nemzeti kisebbségi jogok állására is.

Szerbiában 2011-ben az ipari termelés alig érte el az 1989. évi 40%-át. Az ország külföldi adóssága 2013. június végén elérte a 26,1 milliárd eurót, ami a GDB 83,1 százaléka, a közadósság pedig 18,9 milliárd euró (60,6%) volt.²⁷ A 2013. júliusi átlagkereset 44.182 dinárt (középfolyamon 387,73 eurót) tett ki.²⁸

A hivatalosan jegyzett munkanélküliek száma 755 422, vagyis a munkaképes polgárok egyharmada. A szakemberek felhívták a figyelmet, hogy ez a szám nem tekinthető véglegesnek, hiszen nem mindenki jelenti be, ha elveszíti a munkahelyét.²⁹ A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (Nacionalna služba za zapošljavanje) adatai szerint a Vajdaságban a népesség 10 százaléka, mintegy 200 000 ember munkanélküli. Számuk a nyilvántartásban az elmúlt öt évben nagyjából állandó volt.³⁰

A vajdasági magyarok gazdasági helyzetéről nincsenek megbízható adatok.³¹ Értékelések szerint ez a helyzet az elmúlt két évtizedben folyamatosan rosszabbodott. A magyarok nagy többsége kimaradt a privatizációs folyamatokból. Ez mellett, a többi nemzeti közösséghez viszonyítva aránytalanul nagyobb számban maradtak munka nélkül, vagy éppen a nemzeti hovatartozásuk miatt nem kaptak munkát. Másrészt, akik sohasem éltek itt, állami segédlettel előnyösen föld- és háztulajdonhoz jutottak, mások aránytalanul meggazdagodtak.³² Az is gondot okoz, hogy az állami szervek és szolgálatok nem rendelkeznek még a foglalkoztatottak és a munkát keresők nemzeti hovatartozásával kapcsolatos adatokkal sem.

Bár a szerb alkotmány szavatolja, „a gyakorlatban mégsem valósul meg a lakosság nemzeti összetételének megfelelő foglalkoztatás”.³³ Ez azt jelenti, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozók a

²⁵ Uredba o načinu vršenja poslova ministarstava i posebnih organizacija van njihovog sedišta. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye], 1992., 3. sz.; 1992. 36. sz.; 1992. 52. sz.

²⁶ Részletesebben lásd Bozóki Antal: „Tollvonás” hiányában...[online]. *VajdaságMA [Tükör]*, 2010. május 2. [11.48] *VMDP Hírlevél*, 2010. április 30.

²⁷ [NBS: Smanjen dug Srbije](#) [SZNB: Csökkent Szerbia adóssága]. 2013. szeptember 1. 40 évvel ezelőtt a régi Jugoszláviának összesen volt 20 milliárd dollár adóssága. Friedrich Anna: Akárcsak negyven éve. *Magyar Szó*, 2013. július 15. 6.

²⁸ Sz-cs: kik keresnek a legtöbbet? *Magyar Szó*, 2013. augusztus 28. 6.

²⁹ Tanjug: A polgárok egyharmada munkanélküli. *Magyar Szó*, 2012. december 20. 6.

³⁰ Tanjug: Munkanélküli a vajdaságiak egytizede [online]. *VajdaságMA*, 2012. december 13.

³¹ A vajdasági magyarság gazdasági helyzetével Gábrity Molnár Irén foglalkozott részletesebben: A gazdasági erősségünk/erőtlenségünk tájtudata Vajdaságban. *Magyar Szó*, 2008. augusztus 18. 10.; augusztus 25. 10.

³² Szalma József: A vajdasági magyar koalíciónak is meg kellene tárgyalnia! *VMDP Hírlevél*, 2008. november 1.

³³ A jogi keret megfelelő, a gyakorlat kifogásolható [online]. *Magyar Szó*, 2013. június 1. [05:23]

foglalkoztatottak között jóval a lakosságban való részvételi arányuk alatt vannak jelen. Vonatkozik ez egyaránt a közigazgatási és igazságügyi szervekre,³⁴ az állami, illetve köztulajdonban lévő vállalatokra és a köztulajdonban lévő bankokra,³⁵ kommunális stb. vállalatokra is, amelyben állami intézkedésekkel befolyásolni lehetne a munkavállalók összetételét.

A magyarok leginkább a nem jövedelmező mezőgazdaságból igyekeznek megélni. A főállásban levők közül igen sokan minimálbérért dolgoznak, amelynek kifizetése számos helyen hónapokat késik. Az utóbbi években válságos helyzetbe jutott számos más magyar többségű község, illetve helység (Topolya,³⁶ Magyarcsernye,³⁷ Torontálvásárhely,³⁸ stb.) egykor virágzó gazdasága.

Mindez növelte a vajdasági magyarok elvándorlását: „Szinte nincs olyan család, amelyben a közelebbi vagy távolabbi hozzátartozók közül egy vagy egynéhány ne lenne már külföldön, vagy ne készülne kivándorolni. Szépen csendesen folyik a falvaink, városaink kiürítése.”³⁹

3. Az anyanyelv- és íráshasználat

Szerbiában a nyelv- és íráshasználat elveit a hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló 1991. évi törvény⁴⁰ tartalmazza.

A törvény felrúgta az egyenrangú nyelv- és íráshasználatnak a Vajdaságban addig kialakult gyakorlatát tartományi és községi szinten is. Ezzel a miloševići törvénnyel valójában megkezdődött a latin betűs írásmód kizorítása a hivatalos használatból és a közéletből, amit a 2006. évi szerb alkotmány még jobban megerősített.

A nyelv- és íráshasználat alapelvei szerint „mindenkinek jogában áll, hogy az eljáró szerv, illetve közhivatal előtt, mikor az a jogairól és kötelezettségeiről dönt, használja az anyanyelvét, és hogy ebben az eljárásban a tényekkel a saját nyelvén ismerkedjen meg”. A gyakorlat viszont azt mutatja, hogy az eljárások résztvevői annak ellenére, hogy más etnikai közösségekhez tartoznak, beleegyeznek, hogy szerbül beszéljenek.

A közigazgatási és bírósági eljárásjogi törvények sem rendezik egységesen a nemzeti kisebbségi nyelvek hivatalos használatát. Már csak azért sem, mert különböző időszakokban kerültek elfogadásra. Így a változó politikai hangulat kihatott az egyes rendelkezések megfogalmazására. Ezért egy teljesen új nyelvhasználati törvényre lenne szükség.

A Vajdaság Autonóm Tartományban a szerb nyelv és a cirill betűs írásmód hivatalos használatban van mind a 45 községben, illetve városban, 22 községben pedig hivatalos használatban van a latin betűs írásmód is. A tartományi közigazgatásban „hivatalos használatban van a szerb nyelv és a cirill betűs írásmód, a magyar, a szlovák, a horvát, a román és a ruszin nyelv- és írás, a törvénnyel és a Tartományi Képviselőház határozatával összhangban. A latin

³⁴ Lásd a 7. A közéletben és a közügyekben való részvétel c. részben.

³⁵ A Szerbiai Helsinki Emberjogi Bizottság 2002-ben végzett kutatásokat Vajdaság 36 községében (a 45 közül) az ilyen vállalkozónál. A kutatás eredményei szerint vezető beosztásokban a szerb nemzetiségűek voltak túlsúlyban. Nacionalne manjine i pravo [Nemzeti kisebbségek és jog]. *Helsinki sveske*, 2002. 15. sz. Ismereteim szerint Szerbiában ez az egyetlen ilyen témájú kutatás.

³⁶ Sok topolyai család kilátástalan helyzetbe került [online]. [Duna TV, 2008. október 28.](#) / *VMDP Hírlevél*, 2008. október 29.

³⁷ Kecskés István: Határ mellett, vakvágányon. *Magyar Szó*, 2011. december 3. 15.

³⁸ Virág Árpád: Torontálvásárhelyi gondok. *Magyar Szó*, 2010. november 15. 5.

³⁹ A VMSZ sajnos csak 2013. augusztus 23-án jelentette be, hogy „hamarosan olyan gazdaságsegítő programokat dolgoz ki, amelyek támogatják az itthon maradási, meg az esetleges visszatérést”. Kabók Erika: Csendes elvándorlás. *Magyar Szó*, 2013. augusztus 24., 1. 14.

⁴⁰ Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma. Službeni glasnik RS [az SZK Hivatalos Közlönye] 1991. 45. sz.; módosítások: 1993. 53. sz.; 1993. 67. sz.; 1994. 48. sz.; 2005. 101. sz.)

betűs írásmód használatát a tartományi szervezetekben és szervezetekben külön képviselőházi rendelet rendezi, a törvénnyel összhangban”, (amelynek meghozatalára mindeddig nem került sor).

A tartomány 39 helyi önkormányzatában (45 községben illetve városban) egy vagy több nemzeti kisebbségi nyelv- és írás is hivatalos használatban van. Ezek közül 31-ben egy vagy több kisebbség nyelve- és írása az önkormányzat egész területen, nyolc önkormányzatban pedig az egyes helységeiben.

A magyar nyelv- és írás 31, a szlovák 13-ban, a román tíz, a ruszin hat, a horvát négy, a cseh pedig Fehértemplom (Bela Crkva) helyi önkormányzatban van hivatalos használatban. A Pancsova városhoz tartozó Sándoregyházán (Ivanovo) hivatalos használatban van a bolgár, Almáson (Jabuka) pedig a macedón nyelv- és írásmód.⁴¹

A vajdasági gyakorlatban a nemzeti kisebbségi nyelvek és írásmódok használata számos akadályba ütközik. Az állami szervek a munkájukban egyre inkább favorizálják a cirill betűs írásmódot, ami miatt a latin betűs írás mindjobban kiszorul a hivatalos használatból. Ez mellett a közigazgatási és igazságügyi szervek nem rendelkeznek megfelelő szakkaderekkel sem műszaki felszereléssel a nemzeti kisebbség nyelvek gyakorlati alkalmazására.

A szerbiai Emberi Jogi- és Nemzeti Kisebbségi Hivatala csak 2013 nyarán kezdte meg az adatok feldolgozását, „amelyek alapján betekintést lehetne szerezni a nemzeti kisebbségek részvételéről a helyi önkormányzati szervezetekben és a nemzeti kisebbségek nyelveinek használatáról a munkájukban”.⁴² Most is csupán azért, mivel időszerűvé vált a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartájából eredő kötelezettségek teljesítéséről szóló országos jelentés elkészítése az Európa Tanácsnak. Ebből azt lehet megállapítani, hogy a Hivatalnak eddig nem volt betekintése, milyen a közigazgatásban foglalkoztatottak nemzeti összetétele, mely nemzeti kisebbségi nyelvek és melyik önkormányzati egységekben vannak használatban.

4. Anyanyelvű oktatás és nevelés

Az utóbbi években a vajdasági magyar oktatási rendszer folyamatos leépülésének vagyunk a tanúi, aminek – a közösség megmaradásának szempontjából is – végzetes következményei lehetnek. A magyar tagozatok megszűnése növeli a pedagógusok munkanélküliségét, a szerb államnak pedig nincs megfelelő szociális programja ennek megoldására.

A 2011/12-es tanévben a 152 290 tanulóból 15 077-en tanultak magyar nyelven (3,2 százalékkal kevesebben, mint az előző tanévben, 74 iskolában, 27 helyi önkormányzat területén (a 45-ből). Ebből 51 iskolában teljes mértékben magyar nyelven tanulhattak a diákok, 23-ban pedig egyes tantárgyakat szerbül (pld. testnevelés és képzőművészet) hallgattak. A 933 osztály közül 37-ben összevont oktatás zajlott.⁴³

---

⁴¹ Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi titkárság: Jezici i pisma u službenoj upotrebi u statutima gradova i opština na teritoriji AP Vojvodine [[A kisebbségi nyelvek és írások hivatalos használata Vajdaság AT városai és községei alapszabályában](#)]. 2013. augusztus 27.

⁴² [Počela obrada podataka o nacionalnoj pripadnosti zaposlenih i korišćenju manjinskih jezika u radu uprava jedinica lokalne samouprave](#) [Elkezdődött a foglalkoztatottak nemzeti hovatartozásával és a nemzeti kisebbségi nyelveknek a helyi önkormányzati szervezetekben való használatával kapcsolatos adatok feldolgozása]. 2013. július 4. [13:40]

⁴³ Nagy Magdolna: Állandó harcban a minisztériummal. *Magyar Szó*, 2011. november 26. 9. 2013. szeptember 1-jén mintegy 25 magyar elsősrel több indul iskolába, mint 2012-ben. Összesen 1863-an lesznek 70 iskolában. t.r.: Az idén is gazdag beiskolázási csomag. *Magyar Szó*, 2013. augusztus 30. 7.

A magyar anyanyelvű általános iskolások 15-20 százaléka szerb tagozatra jár,⁴⁴ a magyar általános iskolák kádergondokkal küzdenek, a tanárok jelentős része – különösen a szórványvidékeken – nem tud magyarul, vagy ha tud is, nem ismeri megfelelő szinten a magyar szaknyelvet. Ezért az eddigieknél is erőteljesebb támogatásra szorulnak a magyar nyelvű továbbképzési programok.⁴⁵

Számos helyen – a tanulók csökkenő számának függvényében – bizonytanná vált a magyar nyelvű tagozatok megmaradása, a szórványterületeken pedig fokozatosan megszűnik a magyar tannyelvű oktatás az óvodától a középiskoláig (Közép-Bánátban és Dél-Bánátban, Dél-Bácskában, Szerémségben).

Az állam már évek óta képtelen megoldani a magyar nyelvű tankönyvkiadás helyzetét. Az általános iskoláknak szóló tankönyvek közül 34 magyar címszó hiányzik, ebből 23 egyáltalán nincs is raktáron, 11-ből pedig a kelletténél kevesebb van.⁴⁶ Gondot jelent az is, hogy a szerb nyelven kiadott, szerbről fordított tankönyveknek stílárisan és helyesírást tekintve nem kielégítő a fordítása. A gimnáziumokban esetében többnyire régi kiadású, elavult tankönyvek vannak forgalomban, a szakiskolák részére pedig nagyon kevés a magyar nyelvű tankönyv.⁴⁷ A kéziratok akkreditációja nehézkes, bonyolult. Hiányoznak a tanári kézikönyvek is.

Alapvető volna, hogy a magyar diákok is ugyanolyan minőségű és tartalmú tankönyvekből tanuljanak, mint a szerb diákok, mert csak így vehetnek egyenrangúan részt a különböző versenyeken és a középiskolai, valamint az egyetemi felvételi vizsgákon. Mindezt úgy kellene megvalósítani, hogy a mindegyik kisebbség nyelvén megjelent (irodalomkönyv, történelemkönyv stb.) tankönyv az adott kisebbség sajátos szükségleteinek is megfeleljen.

A szerbiai tankönyvek hemzsegnak a sztereotípiáktól, előítéletektől és a hátrányos megkülönböztetésektől – derült ki az elemzésekből. Igazi problémát (főleg a történelem- és földrajzkiadványok esetében) mégis a valódi kisebbségi érzést kiváltó tartalom jelent: a magyarság bűnös vagy másodrendű népként való bemutatása.⁴⁸ Az ilyen tartalmú könyvek nagyban hozzájárulnak a saját közösséghez való kötődések gyengítéséhez, a kisebbségi érzések kialakulásához. Sok vajdasági magyar fiatal érvényesülését gátolja az államnyelv hiányos ismerete is.⁴⁹

Aggodalomra ad okot az is, hogy – a Tartományi Képviselőház oktatási, tudományos, művelődési, ifjúsági és sportbizottságának kimutatása szerint – „a vajdasági általános iskolákban a legkevésbé képzettek a magyar nyelven előadó tanárok”. A kimutatás szerint a magyar nyelven előadó tanítók, tanárok végzettsége „75,50 százalékban felel meg az előírásoknak”.⁵⁰

Gondot okoz az is, hogy nincsenek magyar tannyelvű felügyelők, iskolapedagógusok és pszichológusok. Nincsenek kielégítő válaszok az iskolák önállósulási követeléseivel (Torda,

---

⁴⁴ A 2011–12-es tanévben – az MNT adatai szerint – „a magyar nemzetiségű gyermekek 15 százaléka tanul szerb nyelven. E tanulók 5,3 százaléka olyan községekben él, ahol nincs módjuk anyanyelvükön tanulni. A magyar gyerekek 9,7 százaléka esetében választották a szerb osztályt annak ellenére, hogy rendelkezésre áll a magyar nyelvű oktatás is”. Mihályi Katalin: Vonzóbbá váltak a magyar osztályok. *Magyar Szó*, 2011. december 24. 9.

⁴⁵ Csorba Béla: Néhány javaslat és észrevétel az oktatási és kulturális stratégia alapelveinek kidolgozásához. *VMDP Hírlevél*, 2011. július 16.

⁴⁶ t.r.: Alapvető fontosságú magyar tankönyvek is hiányoznak. *Magyar Szó*, 2013. március 23. 1. 9. Ekipa dopisnika: Uče iz knjiga koje nisu odobrene [Tudósítók csapata: Nem engedélyezett könyvekből tanulnak]. *Blic*, 2013. szeptember 10. 18.

⁴⁷ Lásd: [Rontó Bozóki Judit: Egyenrangú oktatás?](#) [online]. *VajdaságMA [Tükör]*, 2008. május 4. [Bozóki Antal: Milyen tankönyvekből tanulnak diákjaink?](#) [online]. *VajdaságMA*, 2008. július 3. [Rontó Bozóki Judit: Hogyan és miből tanítjuk diákjainkat?](#) [online]. *VajdaságMA*, 2008. július 6. Lukács Melinda: Tankönyvböngészés. *Magyar Szó*, 2011. február 9. 9.

⁴⁸ B92: Előítéletekkel, sztereotípiákkal teli tankönyvek. *Magyar Szó*, 2011. július 6. 4.

⁴⁹ Friedrich Anna: Egy ígélet kapcsán. *Családi Kör*, 2011. július 14., 3.; Korhecz Tamás: Nyüzsgő méhkas vagyunk. *Magyar Szó*, 2011. július 9. 16.

⁵⁰ N-a: A magyar tanerő a legkevésbé képzett. *Magyar Szó*, 2009. december 9. 15.

Magyarittabé), a kétszakos tanárképzéssel⁵¹ és a diplomahonosítások⁵² felgyorsításával kapcsolatban sem. Az iskoláknak sok esetben nincsen annyi pénzük sem, hogy továbbképzésre küldjék a pedagógusokat.⁵³

Vajdaságban a 2011–12-es tanévben 2063 nyolcadikos került ki az általános iskolából, akik közül 1945-en (94,28%) folytatták középiskolai tanulmányaikat anyanyelvükön. A tartományban 38 kétnyelvű középiskola működött, ezek közül 33 szerb és magyar nyelvű, 2-2 szerb–szlovák és szerb–román nyelvű, egy pedig szerb–ruszin nyelvű. Három iskolában három nyelven tanítottak, nyolcvanban pedig egy nyelven. Ez utóbbiak esetében 78 szerb, kettő pedig magyar nyelvű középiskola.⁵⁴

A szabadkai Magyarorsággutató Tudományos Társaság kutatásai szerint Vajdaságban az egyetemi hallgatók mindössze 6 százaléka magyar anyanyelvű, míg a főiskolások számát figyelembe véve ez az arány 11 százalék. A hallgatók száma tehát jóval a demográfiailag elvárt 13 százalék alatt van, és mindössze az egyharmaduk tanul anyanyelvén.⁵⁵

A Magyar Nemzeti Tanács (MNT) 2010. október 18-án oktatásfejlesztési stratégiáját fogadott el a 2010–2016-os időszakra vonatkozóan.⁵⁶

5. Kultúra és hagyományápolás

Vajdaságban a következő művészeti szervezetek/intézmények léteztek: 7 színház, 7 színjátszó műhely, 32 zeneművészeti csoport, 11 irodalmi kör, 20 képző-, ipar-, fotó- és népművészeti műhely, 5 filmművészeti alkotóműhely/intézmény. A nem hivatalos adatok szerint a tartományban mintegy 130 magyar művelődési egyesület is működött.⁵⁷

A nemzeti kisebbségi közösségek kisebb-nagyobb támogatásban részesülnek a kultúra területén a tartományi költségvetésből. Az itteni magyarság vonatkozásában azonban fontos intézmények működésének pénzelése nincs teljesen rendezve, vagy csak részben megoldott. Többek között ilyen a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézet,⁵⁸ a Forum Könyvkiadó Intézet, az Újvidéki Színház és a Szabadkai Népszínház magyar társulata, amelyek működéséhez nélkülözhetetlen az állami támogatás.

Sok vajdasági magyar művelődési egyesület is a pénztelenséggel küszködik, vagy éppen az egyesület székházával kapcsolatban rendezetlenek a jog-, illetve tulajdonviszonyok, például az újvidéki Petőfi Sándor Magyar Művelődési Központ, a törökbecsei Jókai Mór Magyar Művelődési Egyesület stb.⁵⁹ Vagy lakbérfizetési gondja van, mint a szabadkai Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesületnek.⁶⁰

⁵¹ Tápai Renáta: Matematikatanárokká is válhatnak a tanítók. *Magyar Szó*, 2011. július 6. 5.

⁵² Csincsik Zsolt: Honosítás helyett egyenértékű diplomát. *Magyar Szó*, 2011. április 2. 6.

⁵³ Nagy Magdolna: Híd a nemzeti tanácsok és az oktatásügyi titkárság között. *Magyar Szó*, 2010. január 1. 10.

⁵⁴ N-a: Nem csak a magyar tanulók létszáma csökken. *Magyar Szó*, 2013. január 30., 9.; Mihályi Katalin: Vonzóbbá váltak a magyar osztályok. *Magyar Szó*, 2011. december 24. 9.

⁵⁵ Mihályi Katalin: Kisebbségvédelem, 1944/45-ös atrocitások. *Magyar Szó*, 2010. november 15. 1. 4.;

Vadócz Márk: A pedagógusok és a lelkipásztorok munkája nem hiábavaló. *Magyar Szó*, 2013. szeptember 14. 1. 8.

⁵⁶ Oktatásfejlesztési Stratégia 2010–2016 [online]. [Az MNT honlapja:](#)

Magyar Szó, 2010. november 15. 1. 4.

⁵⁷ *Vajdasági Magyar Kalendárium*. Szabadka, 2008, Hét Nap, 278–292.)

⁵⁸ Az intézet a 2012. évi „költségvetését 28 millió dinárra tervezte”. dió: Megérte a befektetett munka.

Magyar Szó, 2011. december 31. 5.

⁵⁹ Halász Gyula: Ünnepségsorozat a pénztelenség árnyékában. *Magyar Szó*, 2011. november 19. 18.; Fehér Rózsa: Feltörték a művelődési egyesület ajtaját. *Magyar Szó*, 2011. december 22. 8.; Csábi Éva, B.: A székház felét elvették a Jókaitól. *Családi Kör*, 2012. január 26. 10–11.

⁶⁰ Mihályi Katalin: Eddig csak két telefonhívás. *Magyar Szó*, 2011. december 23. 9.

A magyar amatőr színtársulatok és kulturális, valamint táncsoportok az önerő mellett magyarországi támogatásból tartják fenn a tevékenységüket. „Mintegy tízszer több támogatás érkezik Magyarországról az itteni kultúra támogatására, mint amit Szerbia hagy jóvá a nemzeti kisebbségek művelődési életére.”⁶¹ Ezért a szerb kormány nem könyvelheti el saját eredményeként ezen szervezetek meglétét és működését.

A köztársasági és a tartományi kormány, valamint Szabadka városvezetése 2006-ban szerződést írt alá a szabadkai Népszínház épületének „rekonstrukciójára”, amelynek megvalósítása 2007-ben kezdődött meg. 2008-ban a Köztársasági Műemlékvédelmi Intézet úgy döntött, hogy a teljes védett részt fel kell újítani és vissza kell állítani az eredeti állapotába, illetve a képviselő-testület döntése alapján a tervek racionalizációját irányozták elő, ezért módosítani kellett a főtervet. „A védett rész építésének terveit minden illetékes szerv jóvá is hagyta, de a tervek egy részének folyamatban van a módosítása, és egyelőre nem tudni, mikor fejeződik be a teljes építkezés”,⁶² amit 2012-re ígértek.

Évek óta megoldatlan a vajdasági magyar könyvkiadás pénzelése, mint ahogy rendezetlen a magyar nyelvű könyvek és sajtó intézményes behozatala is. Emiatt a vajdasági magyarok közművelődése és kultúrája óriási és pótolhatatlan kárt szenved.

Eddig úgy tartottuk, hogy a vajdasági magyar szellemi élet az irodalom és művelődéstörténet terén összeforrt az újvidéki Forum Könyvkiadóval (most Forum Könyvkiadó Intézet). Az elmúlt másfél évtizedben a FKI évi produkciója 20-25 címre csökkent (a korábbi 55-60-ról), s azok is többnyire magyarországi támogatásból készültek el.⁶³ Ez a vajdasági magyarság kultúrájának az elszegényedéséhez vezetett.

Könyvkiadásunk további problémája az időszerű társadalomtudományi kutatások publikálásának hiánya.

A vajdasági magyar könyvkiadás helyzetére jellemző az is, hogy a köztársasági művelődési minisztérium sokéves gyakorlata szerint – a kiadók részére kiírt pályázat alapján – csak az első kiadású, szerb nyelvű könyvek fennmaradt példányait vásárolta meg és kínálta fel a közkönyvtáraknak, a nemzeti kisebbségek nyelvén kiadott könyveket viszont nem.⁶⁴

A könyvtárak szinte kilátástalan helyzetbe kerültek, mivel törvényes kötelezettség, hogy a könyvállományt közbeszerzési eljárás során bővítsék. Ahhoz, hogy egy könyvet megvehessen a könyvtár, három különböző helyről kell árajánlatot kapni. A könyvtárak, ahol magyar könyvek is vannak, semmiféle útmutatást nem kaptak arra vonatkozóan, hogyan járjanak el például a Magyarországról beszerzett könyvek esetében.⁶⁵

A kultúra területét egyéb megoldásra váró problémák is terhelik, mint például az 1994-ben meghozott, immár idejétmúlt levéltári törvény módosítása is, amit különösen a magyar–szerb akadémiai történész vegyes bizottság megalapítása tett időszerűvé. Az érvényben levő jogszabály ugyanis a külföldi kutatók számára nem teszi lehetővé a szerbiai levéltárakban való kutatást,

---

⁶¹ t. r.: Kultúrártáplálás csak kiskanállal. *Magyar Szó*, 2007. november 7. 15.

2012-ben szerbiai forrásokból 92 millió dinárt, magyarországi forrásokból pedig 59 millió dinárt osztottak szét a vajdasági magyar kultúra területén. A Bethlen Gábor Alap 2013 közepén zárult pályázata erre az évre 140 millió forintot ítél meg a vajdasági pályázóknak. Mihályi Katalin: Mindenkit lehetőséghez kell juttatni. *Magyar Szó*, 2013. július 13. 9.

⁶² s.l.: A Népszínház védett részét építik. *Magyar Szó*, 2013. július 21. 11.

⁶³ Nagy Magdolna: A kiadót a könyvek minősítik. *Magyar Szó*, 2010. február 27., 10. A magyarországi „Szülőföld Alap támogatása az FKI produkciójának egyik legfőbb forrása”. Németh Ferenc: A Forum könyvkiadó igazgatójának válasza [online]. *VajdaságMA [Tükör]*, 2008. május 23.

<http://vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor>

⁶⁴ Nagy Magdolna: Sorra kerül a kisebbség is. *Magyar Szó*, 2008. január 10. 1. 16.

⁶⁵ Tápai Renáta: Képtelen helyzetbe kerültek a könyvtárak. *Magyar Szó*, 2013. augusztus 3. 9.

ezenkívül a levéltárak vezetői megtagadhatják a belföldi kutatóktól is a kutatás lehetőségét egy-egy témára vonatkozóan, amennyiben úgy mérik föl, hogy az arra vonatkozó levéltári anyag „rendezetlen”. Hasonlóan diszkriminatív az érdemes művészek nemzeti nyugdíjának elbírálási rendszere is, mivel a nemzeti kisebbségek „eddig valahogy eléggé kimaradtak a nemzeti kategóriából”.⁶⁶

A kultúráról és a nemzeti tanácsokról szóló törvények nincsenek összehangolva. Erre 2010 őszén figyeltek fel, amikor az MNT Vajdaság-szerte mintegy 40 kulturális intézményt jelölt meg kiemelt jelentőségűnek. Ezen kulturális intézmények körül – elsősorban Szabadkán – bizonyos gondok merültek fel, mivel nincsenek meghatározva azok a mércék, amelyek alapján kiemeltté lehet nyilvánítani egy kulturális intézményt, illetve nincs meghatározva, hogy az igazgatóbizottságot, az igazgatóválasztást vagy az alapító okiratokat illetően mi a kiemeltté nyilvánítás következménye.⁶⁷

Az MNT 2011. november 22-i ülésén kulturális stratégiát fogatott el a 2012–2018-as időszakra.⁶⁸

A vajdasági magyarság legnépesebb hagyományápoló rendezvényei az évente megrendezésre kerülő Durindó,⁶⁹ Gyöngyösbokréta,⁷⁰ Szól, síp, szőlj!,⁷¹ Kőketánc,⁷² Aranycitera⁷³, a Dél-bánati Művelődési Egyesületek Szemléje⁷⁴, a Tordai Művelődési Napok stb.⁷⁵

Számos hagyományápolással foglalkozó egyesület és civil szervezet jelentős sikereket ért el a szerbiai, de a magyarországi rendezvényeken is. Az egyik ilyen kiemelkedő hagyományápoló szervezet a szabadkai székhelyű Vajdasági Magyar Folklórközpont (VMF).⁷⁶

---

⁶⁶ Nagy Magdolna: Új miniszter, új remények. *Magyar Szó*, 2011. március 19. 9. Több év után két magyar is van a „nemzeti nyugdíjasok” között. Vrábel János és Toplák Imre a „nemzeti nyugdíjasok” között [online], [VajdaságMA \[Kultúra\]](#), 2012. január 5.

⁶⁷ Pesevszki Evelyn: Gondot okoznak az összehangolatlan törvények. *Magyar Szó*, 2011. március 25. 5. Ez a probléma például Szabadkán jelentkezett a kiemelt jelentőségű iskolák megnevezésekor is. *Lásd* Biljana Vučković Moć nacionalnih saveta ugroziće škole u Subotici [A nemzeti tanácsok hatalma veszélyezteti a szabadkai iskolákat] című írását. *Blic*, 2011. október 17. 5.

⁶⁸ Pesevszki Evelyn: Elfogadták a kulturális és a médiastratégiát. *Magyar Szó*, 2011. november 23. 1. 4. [A stratégia elérhetősége:](#)

⁶⁹ Csak a mi vidékünkön ismert tájszó: durindónak nevezték (elsősorban a Tisza mentén) a zenés-táncos házi össze-jöveleteket.

⁷⁰ 1936-ban Tamaskó József, a gombosi (Bogojevo) világhírű méhész alapította meg a népi táncsoportot, és a Gazdanapok keretében tartották meg az első Gyöngyösbokréta-találkozót, amelyen négy falu táncosai vettek részt.

⁷¹ T. T.: X X VIII. [Szőlj síp, szőlj!](#)

⁷² [Terhes Tamás: Óbecse: XVII. Kőketánc énekes népi gyermekjáték és néptánc vetélkedő](#) [online]. *Délhír*, 2013. május 13.

⁷³ [Bővebben](#)

⁷⁴ Martinek Imre: „Járt utat járatlanért, új szerveződésekért régiekért – el ne hagyj!” [online]. *Hét Nap*, 2012. június 5. <http://hetnap.rs/cikk/-39;-39;Jart-utat-jaratlanert-uj-szervezodeseket-regiekert---el-ne-hagyj-8221;-11924.html>; http://www.youtube.com/watch?NR=1&v=v_coPqV_YEjc&feature=endscreen

⁷⁵ L. J.: [Túl a tízediken](#) [online]. *Magyar Szó*, 2011. január 25.

⁷⁶ A kezdetektől – napjainkig [online]. [A Vajdasági Magyar Folklórközpont Honlapja](#).

6. Magyar nyelvű tájékoztatás

Az amerikai Freedom House (FH) független civil szervezet 2012. évi jelentésében Szerbia a sajtószabadság tekintetében a 74. helyre, az országok abba csoportjába került, amelyekben „a médiák félig szabadok”.⁷⁷

A tizenegy nyelven író, műsört sugárzó vajdasági kisebbségi sajtó egészségét figyelembe véve a legkiterjedtebbnek a magyar nyelvű média mondható a maga tíz írott sajtótermékével, tizenöt rádióműsorával és öt tévéműsorával.⁷⁸ A korábbi állapotokhoz viszonyítva azonban a vajdasági magyar tájékoztatás az elmúlt években sorvadásnak indult.

Nehéz (és nem csak anyagiak tekintetében) helyzetben van a vajdasági magyar média, elsősorban a nyomtatott sajtó, de az ott dolgozó újságírók legtöbbször is, ami már veszélyezteti a sajtószabadságot és a tárgyilagos tájékoztatást is.

Az egyre inkább eluralkodó egypárti monopólium és szellemiség miatt lapjainkban szinte lehetetlen olyan bíráló, elemző írásokat közölni, amelyek eltérnek a hatalom és a pártok napi politikai elvárásaitól, illetve a másként gondolkodók álláspontjait is tükrözik. „Egypártivá vedlettek a közmédia igazgatóságai, egypárti lett a sajtónk, és a sajtószabadság az internetre költözött fel.”⁷⁹

Az egyetlen magyar nyelvű napilap, a *Magyar Szó* teljesen a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) irányította MNT befolyása alá került, vagyis „egypárti” lett.⁸⁰ Ugyanez vonatkozik a *Hét Nap* hetilapra, a *Pannon RTV*-re és a *Mozaik TV*-re is.

Nemzetközi botrányt kavart a MNT 2011. június 23-i döntése, amellyel „gyorsított eljárással” – olyan okok miatt, amelyek „80-90 százaléka a VMSZ-hez kötődik” – leváltotta a *Magyar Szó* főszerkesztőjét, és a helyére megbízott főszerkesztőt nevezett ki.⁸¹ A következő napon a lap címlapján az állt, miszerint ez volt „a közéleti napilap utolsó száma”.

Nehézségekkel küszködik a *Hét Nap* is, ami miatt (2013. augusztus 21-én) arculatváltásra kényszerült. A főszerkesztő ezzel kapcsolatban hangsúlyozta, hogy „elsősorban azért kezdtek bele a változtatásba, mert felismerték, ha a piacon szeretnének maradni és új olvasókat akarnak nyerni maguknak, meg kell újulnia a lapnak”.⁸²

A tartományban három televízió, a *Vajdasági RTV*, a *Mozaik TV* és a *Pannon RTV* működik.

A *Vajdasági RTV* (VRTV)⁸³ mint közszolgálati médium működik, tíz nyelvű műsört sugároz a második csatornán. Jelenlegi helyzete jelentős mértékben az ország központosításának következménye, ugyanis megfelelő helyiségek nélkül működik, a tévé-előfizetés rá eső részének átutalása a Szerbiai RTV részéről pedig rendszertelen és nem átlátható. A tévé épületét 1999-ben a NATO lebombázta, de a kormányzat nem mutatott érdeklődést e probléma megoldására.

⁷⁷ K. Živanović: Svetski dan slobode medija [A sajtószabadság világnapja]. *Danas*, 2013. május 4. 7.

⁷⁸ A tartományi ombudsman Manjinski mediji u Vojvodini [A kisebbségi média Vajdaságban] című jelentését lásd a Zvanična web prezentacija Pokrajinskog ombudsmana Autonomne Pokrajine Vojvodine, http://www.ombudsmanapv.org/Dokumenti/2010/Manjinski_mediji_u_Vojvodini.pdf honlapon. Lásd még Halász Gyula: Biztos lábakra kell helyezni a kisebbségi tájékoztatást. *Magyar Szó*, 2010.

szeptember 9. 5. A Vajdasági Magyar Újságírók Egyesületének Médiatára 25 rádiót és 17 televíziót sorol fel, amelyek naponta 156 óra rádióműsört és 66 óra tévéműsört sugároznak magyar nyelven. Ez összesen 9 óra 15 perc adás óránként. Simon Erzsébet: Felfelé és lefelé. *Magyar Szó*, 2011. május 7. 14.

⁷⁹ Végel László: Régi tömlő, új bor. *Családi Kör*, 2009. december 31. 8. 9.

⁸⁰ 2004. június 29-e óta a *Magyar Szó* napilapnak és a *Hét Nap* hetilapnak a MNT az alapítója.

⁸¹ A MNT a 2012. szeptember 27-i XXV. ülésén főszerkesztői minősítésben Varjú Mártát, igazgatói minősítésben pedig Ókrész Rozáliát bízta meg a Magyar Szó vezetésével. A tanács döntése nyomán a *Hét Nap* főszerkesztője Tomek Viktor, igazgatója pedig László Edit lett. P. E. – dió: Varjú Márta a Magyar Szó főszerkesztője. *Magyar Szó*, 2012. szeptember 28. 1. 4.

⁸² dió: Új arculattal jelentkezik a *Hét Nap*. *Magyar Szó*, 2013. augusztus 15. 5.

⁸³ [Radio-televizija Vojvodine](#)

A közszolgálati VRTV magyar tévéműsorainak terjedelme drasztikus csökkenést mutat az 1990-es évekhez viszonyítva, amikor a VRTV programjának 20,06%-át a magyar műsorok képezték. Jelenleg a magyar műsorok a VRTV összesített adásidejének 8,1 százalékát teszik ki (az ismétlésekkel együtt),⁸⁴ miközben a magyarok a lakosság 13%-át adják.

A foglalkoztatottak számának megfeleződése és a műsoridő csökkenése, a szükséges anyagi és műszaki feltételek egyre súlyosabb gondokkal járó hiányának következménye a magyar TV-műsorok adásszínvonalának hanyatlása is. Külön probléma, hogy nincsenek oktatási, tudományos és gyermekműsorok, valamint hogy nincs rendszeres és folyamatos műsorcsere a magyarországi tévécsatornákkal és műsorgyártókkal. Mindez a vajdasági magyarok nyelvének és kultúrájának további elszegényedéséhez vezetett. A VRTV pénzelésével kapcsolatban, a 2013 nyarán csúcsosodott gondok miatt, „szóba került a kisebbségi nyelveken sugárzott műsor beszüntetése is”.⁸⁵

Az újvidéki *Mozaik Televízió* az első nonprofit (civil) televízió volt Vajdaságban, amely magyar nyelven szolgáltatott műsort. Adásait 2004. szeptember 1-jén kezdte sugározni, hogy az újvidéki, a dél-bácskai és a szerémségi magyarság számára készítsen folyamatos magyar nyelvű és szellemiségű műsorokat. 2007 óta naponta 12 órás műsorról jelentkezik, amelyben a napi 2,5 órás saját gyártású műsort 13 munkatárs készíti.

Az MNT 2012 januárjában társalapítója lett a Mozaik Televíziót működtető Mozaik Alapítványnak.⁸⁶

A *Pannon RTV* a szabadkai Magyar Házban működik. A rádió és a tévé műsorait 30 foglalkoztatott és ugyanennyi tiszteletdíjas készíti. A Pannon TV-t és a Pannon Rádiót a Pannónia Alap nevű civil szerveződés működteti, amely 2005-ben alakult azzal az elsődleges céllal, hogy fejlessze Vajdaságban a magyar nyelvű tájékoztatást, és hozzájáruljon a vajdasági magyarság közösségként való megmaradásához, társadalmi felzárkózásához. A MNT 2010. július 30-án az új törvény adta lehetőségeket kihasználva a Pannónia Alap társalapítójává vált.⁸⁷

Az *Újvidéki Rádió*ban 1989-től kezdve hallható a nap 24 órájában magyar adás. Akkor 104-en dolgoztak itt, most 37 fős a szerkesztőség (vagyis nyolccal kevesebb, mint két évvel ezelőtt), ami miatt veszélybe került a 24 órás magyar adás. Az ugyancsak 24 órás műsort sugárzó szerb szerkesztőséghez képest kb. 50 százalékkal kevesebben dolgoznak a magyar rádióadásban.⁸⁸

Az 1999. évi NATO-bombázások óta a rádió a műsort csak ultrarövid hullámon sugározza, mivel a korábbi középhullámú adó továbbra sem működik. Ezért van az, hogy nemcsak Zomborban és Dél-Bánátban, de a tartomány más részein (mint például az Újvidékhez közeli Kamancon (Sremska Kamenicán) sem hallják az adásokat, vagyis „jelenleg a vajdasági lakosság egyharmada nem tudja hallgatni az Újvidéki Rádiót”.⁸⁹

A műsorszórási törvény hatályba lépésével 34 vajdasági, magyar nyelven is sugárzó rádió közül (2008. augusztus 31-ével) 11 megszűnt.⁹⁰ Elhallgatott a *Topolyai Rádió*, a muzslyai

---

⁸⁴ A szerkesztőségből kapott adatok.

⁸⁵ Beta, Tanjug: Több százezer eurós szerződések. *Magyar Szó*, 2013. augusztus 27. 5.

Aleksandar Vučić, a szerb kormány első alelnöke a 2013. augusztus 30-i parlamenti ülésen bejelentette, belátható időn belül megoldják a Vajdasági RTV gondjait, ahol a foglalkoztatottak május óta nem kapták meg béreiket. *VajdaságMa [Szerbia]*, <http://www.vajma.info/cikk/szerbia/19127/Vucic-megoldjuk-az-RTV-finanszirozasi.html>, 2013. augusztus 30. [22:11]. Lásd még Halász Gyula: Ki segít a VRTV-n? *Magyar Szó*, 2013. augusztus 31. 15.

⁸⁶ MNT: Jelentés a vajdasági magyar médiastratégia 2011–2016 megvalósításáról. 2011. november – 2012. november, 11. [A médiastratégia lelőhelye](#)

⁸⁷ [Pannon RTV](#)

⁸⁸ A magyar szerkesztőségből kapott adatok. Lásd még Kocsis Árpád: A negyed harmada. *Magyar Szó*, 2011. december 3. 9.

⁸⁹ Varjú Márta: A televíziózás elkötelezettjei vagyunk. *Magyar Szó*, 2011. április 16. 14.

⁹⁰ h. gy: Veszélyben a kisebbségi média. *Magyar Szó*, 2008. november 20. 5.

Zeppelin Rádió, a zentai *Fox Rádió*, a *Bajmoki Rádió*, a *Palicsi Rádió*, a hajdújárasi *Rádió 90*⁹¹ is, az 1970-től működő *Szabadkai Rádió* magyar műsora is regionális frekvencia nélkül maradt.⁹²

Ezeknek a rádióknak az éterből való eltűnésével felbecsülhetetlen kár érte a vajdasági magyarságot, és csorbult a magyar kisebbség tagjainak (szerzett) joga az anyanyelven való tájékoztatáshoz. A megszűnt szerkesztőségek tagjai pedig többnyire munka nélkül maradtak.

Az MNT 2011. november 22-i ülésén, „csaknem egy évtizedes előkészületek” és „hosszabb vita után”,⁹³ elfogadta a *Vajdasági Magyar Médiastratégia 2011–2016* című dokumentumot.⁹⁴

7. A közéletben és a közügyekben való részvétel

Szerbia alkotmányának 53. szakasza előírja, hogy „a polgároknak joguk van a közügyek irányításában való részvételre, és azonos feltételek mellett léphetnek közszolgálati és közéleti tisztségekre”.⁹⁵

Az alkotmány 77/1. szakasza külön említi, hogy „a nemzeti kisebbségek tagjainak a többi polgárral azonos feltételekkel joguk van a közügyek irányításában való részvételre és a közéleti tisztségek betöltésére”. Az állami szervezetekben, közszolgálatokban, az autonóm tartomány és a helyi önkormányzatok szerveiben foglalkoztatottak kiválasztásakor (2. bekezdés) „szem előtt kell tartani a lakosság nemzeti összetételét és a nemzeti kisebbségek tagjainak megfelelő képviselőtét”.

A 180. szakasz 4. bekezdése szerint „az autonóm tartományban és azokban a helyi önkormányzati egységekben, ahol a lakosság vegyes nemzeti összetételű, lehetővé teszik a nemzeti kisebbségek képviselőházi, illetőleg képviselő-testületi arányos képviselőtét, a törvénnyel összhangban”.

Ezek a megfogalmazások azonban nem biztosítják a döntéshozatalban és a közhivatali foglalkoztatásban való részarányos képviselőtét, ami a nemzeti kisebbségek alapvető követeléseikhez tartozik.

A Szerb Képviselőház 250 tagja között a – VMSZ színeiben – mindössze öt magyar képviselő van (1,6%), miközben a magyarokat a részarányos képviselői elv alapján a képviselői helyek 3,91%-a illeti meg, illetve a szerb parlamentben kilenc-tíz magyar képviselőnek kellene lenni.

A szerb kormányban és a köztársasági állami szervezetekben egy magyar sem tölt be jelentősebb funkciót. Az Alkotmánybíróságnak 2007. december 12-e óta van egy magyar tagja is.⁹⁶ A szerbiai köztársasági állami szervezetek közül is csak egynek (a Vajdasági Erdők Köztársaságának) az igazgatója magyar nemzetiségű.⁹⁷ A kisebbségeknek, így a magyaroknak is, az ország népességén belüli részarányukhoz viszonyított nem megfelelő képviselői nyilvánvaló a

⁹¹ Miklós Hajnalka: Az internetes adásban reménykednek. *Magyar Szó*, 2010. február 13. 18.; Kiss Ágnes, S.: Sarokba szorítva. *Családi Kör*, 2010. március 25. 12–13.

⁹² Sztojanovity Livia: Egyes műsorok szünetelnek. *Magyar Szó*, 2010. november 30. 1. 7.

A Szabadkai Rádióknak jelenleg 11 munkatársa és 10 külmunkatársa van. Korábban 13-14 ember dolgozott a szerkesztőségben és mintegy 30-40 külső munkatárs volt. A Rádió 2013. július 1-jétől „új épületbe költözött, és immár a Raichele Ferenc parkból sugározza a műsört”. s.l.: Új helyen a Szabadkai Rádió. *Magyar Szó*, 2013. június 28., 1. és 11.; Sztojanovity Livia: Régi Hangok, új környezet. *Magyar Szó*, 2013. július 2. 9.; s.l.: Hazaértünk! *Magyar Szó*, 2013. szeptember 3. 9.

⁹³ Simon Erzsébet Zita: „Ki gépen száll fölbe, annak térkép e táj...” *Új Esély*, 2011. december 15. 26.

⁹⁴ Vajdasági Magyar Médiastratégia... i. m.

⁹⁵ Ustav Republike Srbije [a Szerb Köztársaság alkotmánya], *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye], 2006. november 10. 98. sz.). Az alkotmány magyar nyelvű szövegét lásd *VajdaságMA [Dokumentumok]*, <http://www.vajma.info/>

⁹⁶ Ódri Kartag Ágnes, az Újvidéki Jogtudományi Kar rendkívüli tanára.

⁹⁷ Takács Márta igazgató, Vojvodinašume, Javno preduzeće sa sedištem u Petrovaradinu [péteváradai székhelyű Vajdasági Erdők Köztársaság].

köztársasági közigazgatási és az igazságügyi szervezetben, az ügyészségeknél és a rendőrség kötelékében.

Vajdaság Autonóm Tartomány statútuma 24. szakaszának első bekezdése először vezeti be az arányos képviselő elvét, mégpedig olyan módon, hogy a tartomány „nemzeti közösségeinek tagjait részarányosan kell képviselni a tartományi szervezetekben és szervezetekben, összhangban ezek működési területén élő lakosság nemzeti összetételével”⁹⁸.

A 120 tagú Tartományi Képviselőházban jelenleg 7 VMSZ-es képviselő ül (5,83%).⁹⁹ Az új statútum alapján a vajdasági magyarságot – mivel az összlakossági részaránya 13% százalék – a tartományi parlament 120 képviselői helyének ugyanennyi százaléka, tehát legalább 15 hely illeti meg.

A mostani tartományi kormány 11 tagja között – a korábbi három helyett – a VMSZ képviselőiben egyetlen magyar maradt: Deli Andor tartományi oktatási közigazgatási és nemzeti közösségi titkár.

A vajdasági parlament elnöke 2008 és 2012 között Egeresi Sándor volt, 2012-től pedig Pásztor István.

A 2012-es önkormányzati választásokon önállóan indultak a magyar pártok. A VMSZ 23 önkormányzatban összesen 118 mandátumot szerzett, a Vajdasági Magyar Demokrata Közösség (VMDK) 2 önkormányzatban 2 mandátumot (egyet-egyet Adán és Zomborban), a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) 3 önkormányzatban 5 mandátumot szerzett (Szabadka 1, Óbecse 1 és Temerin 3), a Magyar Polgári Szövetség (MPSZ) 3 mandátumot (Zentán), a Magyar Remény Mozgalom (MRM) pedig 2 önkormányzatban jutott be egy-egy mandátummal (Szabadka és Magyarkanizsa).

A végrehajtó szervek nemzetiségi összetételére általában ügyeltek a községekben, de ez leginkább a „koalíciós megegyezések”, nem pedig a rendszerbeli megoldások eredménye.

A legtöbb magyar nemzetiségű foglalkoztatott a vajdasági közigazgatásban 2011-ben volt, a legkevesebb pedig 2012-ben.

A tartományi közigazgatás és a magyarok ¹⁰⁰								
	2009	%	2010	%	2011	%	2012	%
A tartományi közigazgatásban dolgozók száma	1232	100	1291	100	1328	100	1187	100
A magyarok száma	81	6,57	83	6,43	87	6,55	77	6,48

Ez azt jelenti: nem hogy nem javult a tartományi közigazgatásban dolgozó magyarok részaránya a 2004. évhez viszonyítva (amikor ezekben a szervezetekben foglalkoztatottak 6,73%-a magyar nemzetiségű volt),¹⁰¹ hanem még romlott is. Mindez arra utal, hogy a vajdasági hatalom még a saját szerveiben sem képes – vagy nem hajlandó – biztosítani a nemzeti kisebbségek részarányos foglalkoztatását.

Az Ombudsman 2010. évi jelentése szerint¹⁰² a tartományi közigazgatásban 26-nak van/volt oklevele, illetve bizonylata a nemzeti kisebbségi nyelvek ismeretéről, ami a teljes

⁹⁸ *Službeni list AP Vojvodine* [Vajdaság AT Hivatalos Lapja], 2009. 17. sz.

⁹⁹ Az előző megbízási időszakban 12 magyar képviselő tevékenykedett.

¹⁰⁰ A táblázat a Tartományi Ombudsman éves jelentései [*Godišnji izveštaj o radu Pokrajinskog ombudsmana za ... godinu*] alapján készült, amelyek megtalálhatók az intézmény [honlapján](#)

¹⁰¹ *Godišnji izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2004. godinu*. Novi Sad, decembar 2005. [A Tartományi Ombudsman 2004. évi jelentése. Újvidék, 2005]. <http://www.ombudsmanapv.org/dokumenti.html#2007ser>

¹⁰² *Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2010. godinu*. 24. A későbbi jelentésekben erre vonatkozó adatok már nem szerepelnek.

létszám mindössze 3,2%-a, miközben a nemzeti kisebbségek a tartomány lakosságának 34,95%-át képezik. A munkahelyek közül pedig csak 41 (5,1%) van/volt megjelölve, amelyekhez szükséges a hivatalos használatban lévő nemzet kisebbségi nyelvek használata, pedig a tartomány lakosságának 22%-a beszéli ezeket a nyelveket.

A magyarok nem csupán az állami szervezetekben és az állami alapítású köztársaságokban alulreprezentáltak, de ez így van a községi önkormányzatok által létrehozott köztársaságokban is – kivéve egy-két magyar többségű községet.

Habár ezek az adatok ismertek a Szerb Köztársaság és a VAT hatóságai előtt, a magyarok részvételének javításán ezekben a szervezetekben az utóbbi hat évben – az üres politikai ígéreteken kívül – nem történt úgyszólván semmilyen előrehaladás.

Az igazságügyi reform keretében Szerbia területén 2010. január 1-jével újráválasztottak 2407 bírót és az ügyészeket, de azok nemzeti összetételéről még nem közöltek részletes adatokat.¹⁰³

A tartományi kisebbségügyi ombudsmanhelyettes 2010. évi jelentése¹⁰⁴ szerint Vajdaság bíróságainak többségében (59,2%-ban) nincsen biztosítva a nemzeti kisebbségi bírák megfelelő aránya. A tartományi igazságszolgáltatásban 14,5%-ban képviseltetik magukat a nemzeti közösségek nyelvei, és ebből a számból a magyar nyelv 7 százalékot tesz ki.¹⁰⁵

A Vajdaság AT területén lévő ügyészségekben 2004 decemberében 132 ügyész és ügyész helyettes volt. Ezek között magyar nemzetiségű pedig mindössze 7 (5,43%) volt. A magyarok tehát a tartomány területén lévő ügyészségekben is messze a lakosságban való részvételük alatt vannak jelen.¹⁰⁶

Vajdaság területén a Belügyminisztérium foglalkoztatottjai közül – a volt Szerbia és Montenegró Államközösség Emberjogi és Kisebbségügyi Minisztériumának adatai szerint – 453, vagyis 5,81% volt magyar.¹⁰⁷

8. A nemzeti kisebbségi autonómia

A nemzeti kisebbségi autonómia/önkormányzat szempontjából fontos a szerb alkotmány 75. szakasza 3. bekezdésének megfogalmazása, miszerint „a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás, valamint a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén megvalósuló önkormányzati jogok érvényesítése céljából a nemzeti kisebbségek tagjai nemzeti tanácsokat választhatnak a törvénnyel összhangban”.¹⁰⁸

Vajdaság AT statútumának 25. szakasza első ízben rendelkezik a nemzeti közösségek autonómiájáról. Habár nem határozta meg az autonómia fogalmát, de kimondja, hogy „a számbeli kisebbséget alkotó nemzeti közösségek tagjai a megválasztott nemzeti tanácsok révén érvényesítik autonómiájukat, intézményeket alapítanak, önállóan döntenek, vagy részt vesznek az

¹⁰³ Bibić, R. V.: Za 81 sudijsko mesto konkurisalo 1300 kandidata. *Danas*, 2010. április 3. 5.

¹⁰⁴ *Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2010. godinu*. 23.

¹⁰⁵ Diósi Árpád: Igényesen, magyarul. *Magyar Szó*, 2011. június 3. 5. Lásd még P. E.: Nagyító alatt a szerbiai igazságszolgáltatás. *Magyar Szó*, 2013. szeptember 5. 1. 4.

¹⁰⁶ *Izveštaj UNDP o humanom razvoju u Srbiji* [Az UNDP jelentése Szerbia humán fejlődéséről], 2005. 16. Az ügyészségek nemzeti összetételéről újabb adatokat nem közöltek.

¹⁰⁷ A kilencvenes évek háborúi során, a szélsőséges nacionalizmus miatt kényszerből vagy önként sok kisebbségi elment a rendőrségtől. A rendőriskolákba való felvételi eljárás körül nincs minden rendben. Évente 15–20-an tesznek panaszt, mert sokszor mondvcsinált okokkal utasítják el őket. A hivatásos katonák 92,6 százaléka is szerb. Kampány Vajdaságban. magyar rendőröket az állományba [Duna Híradó] [online]. [VajdaságMA \[Vajdaság\]](#), 2011. november 27.)

¹⁰⁸ *Ustav Republike Srbije...*

oktatást, a tudományt, a kultúrát, a nyelvhasználatot és a tájékoztatást érintő kérdésekkel kapcsolatos döntéshozásban”.¹⁰⁹

A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai a 2002. évi, a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvény 19. szakasza által került be a szerb jogrendszerbe.¹¹⁰ Ez a szakasz képezte a jogi alapot (és keretet is) a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló (2009. augusztus 31-i) törvény¹¹¹ meghozatalára is.

A hatályos törvény 139 szakaszából 82 a választási szabályokkal foglalkozik és csak 14 a tanácsok hatáskörével. Nem tartalmazza a nemzeti tanács fogalmát, hanem csak azt, hogy „a nemzeti tanács képviseli a nemzeti kisebbséget az oktatás, a kultúra, a nemzeti kisebbség nyelvén történő tájékoztatás valamint a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén, részt vesz a döntéshozatalban vagy dönt az említett területekre vonatkozó kérdésekről, és e területeken intézményeket, gazdasági társaságokat és egyéb szervezeteket alapít”.

A nemzeti tanács jogköreit a törvény – a legtöbb esetben – feltételes módon, vagyis nem kötelező erejűként határozza meg, ami többnyire abban nyilvánul meg, hogy a nemzeti tanácsot „kezdeményező”, „figyelemmel kísérő”, „javaslattevő” és „véleménynyilvánítási” hatáskörrel jogosítja fel. Vagyis csak korlátozott kulturális autonómiát biztosít a nemzeti kisebbségeknek.

A 2010-ben tartott nemzeti tanács választásokon a Magyar Összefogásnak (VMSZ) 28, a Vajdasági Magyarok Európába (Humentis – Demokrata Párt) 4, a Kézfogás a magyarságért Polgári Mozgalomnak, a Magyar Ligának (Vajdasági Szociáldemokrata Liga) és a Magyar Remény Mozgalomnak 1-1 képviselői hely jutott. A testület munkájára rányomta bélyegét a VMSZ döntő többsége.

A nemzeti kisebbségi autonómia kérdését időszerűsítette a koszovói szerbek autonómiájával kapcsolatban Ivica Dačić szerb és Hashim Thaçi koszovói kormányfő között létrejött (2013. április 19-i) brüsszeli egyezség¹¹² és a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény készülő módosítása¹¹³ is.

A vajdasági magyar pártok – a VMSZ kivételével – 2013. július 1-én szabadkán megbeszélést tartottak, amelyen a területi autonómiáról volt szó. A tanácskozásról készült közlemény kiemeli, hogy „a magyarság őslakosa Délvidéknek, éppen ezért teljes mértékben megilletik Szerbiában azok a kollektív jogok, mint bármelyik más népet”.¹¹⁴

---

¹⁰⁹ Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine. *Službeni list APV* [Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapja], 2009. december 14. 17. sz.

¹¹⁰ Zakon o zaštitni prava i sloboda nacionalnih manjina...

¹¹¹ Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina [Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól] *Sl. glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye] 2009. szeptember 3-i 72. sz. Magyar nyelvű szöveg: Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól, *Magyar Szó* (melléklet), Újvidék, 2009, vagy http://kepesifi.com/documents/MNT_2009_torveny.pdf, illetve a <http://www.mnt.org.rs/175-Torvenyek-es-egyeb-jogi-dokumentumok-magyar-nyelven>

¹¹² FoNet, Beta: [Tekst briselskog sporazuma](#) [A brüsszeli egyezség szövege].

¹¹³ Bővebben lásd Bozóki Antal: Milyen irányba? Centralis (CEC): *Kisebbségi Sajtófókus*, 2013. július 27. [11:39] és *VMDP HÍRLEVÉL*, 2013. július 29.

¹¹⁴ A kölcsönösség elve érvényesüljön Szerbiában – [Délvidéki magyar pártok állásfoglalása a területi autonómia kapcsán](#). 2013. augusztus 30. [08:06] és *Magyar Szó*, 2013. augusztus 31. 9. A közleményt azonban csak a Magyar Remény Mozgalom, a Magyar Polgári Szövetség és a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének elnöke írta alá. Ez is arra utal, hogy az itteni magyar pártok között továbbra sincs egységes álláspont az autonómia ügyében. Lásd még Ágoston András: Összefogás a kétharmad ellen. Az Ahtisaari-terv nekünk is segítség lehet (részlet). *VMDP HÍRLEVÉL*, 2013. augusztus 28.

9. A szülőföldhöz való jog

A népszámlálási adatokat összehasonlító elemzés azt mutatja, hogy a tartomány lakosságának nemzeti összetétele egészében véve oly módon változott meg, hogy a kisebbségi közösségekhez tartozók száma csökkent, s ezzel az összlakosságban részt vevő százalékarányuk is, míg a szerbként nyilatkozók számaránya növekedett.

A 2011. évi népszámlálási adatok szerint Vajdaságban a szerbek aránya 66,76%-ra (1 289 635) növekedett, a magyaroké pedig a 14,28%-ról 13%-ra (251 136 főre) csökkent.

1990 és 1993 között, majd 1995-ben [*a horvátországi viszály, majd 1991-től a háború első, illetve utolsó szakaszában – B. A.*] több mint 270 000 horvátországi és boszniai menekült telepedett le a tartományban, ami az összes szerbiai menekült 40%-a, Vajdaság lakosságának pedig a 13%-a.

A NATO 1999. évi bombázását követően megkezdődött a kosovói menekültek Vajdaságba érkezése is. A vajdasági magyar szervezetek becsült adatai szerint kb. 10-15 000 új menekült (elsősorban koszovói roma) érkezett a tartomány területére.¹¹⁵

Ezek az adatok azt mutatják, hogy a Vajdaságnak egészében véve jelentősen megváltozott az etnikai összetétele, de azoknak a községeknek is, amelyekben a magyar nemzeti közösség tagjai képezték a többséget. Egyes községekben (Apatin, Temerin, Törökkanizsa és Begaszentgyörgy) a magyarok közé nemzetközi segéllyel telepítették le a szerb menekülteket. Temerinben pedig külön városrészt építettek nekik, a falu így veszítette el magyar többségű voltát.¹¹⁶

A szerb alkotmány 79. szakasza alapján a nemzeti kisebbségeknek joguk van „a hagyományos helyi elnevezések, az utcák és települések neveinek, valamint a topográfiai jelzéseknek az ő nyelvükön való kiírására is, a törvénnyel összhangban”.

Számos példa bizonyítja, hogy ott, ahol a települések nevét magyar nyelven is kiírják, ezeket az elnevezéseket gyakran átfestik, vagy pedig nacionalista jelszavakat írnak rá (Magyarkanizsa, Zenta, Bácskossuthfalva, Tiszaszentmiklós, Magyarittabé stb.). Ezzel nemcsak a nemzetek közötti gyűlöletet szítják, de jelentős anyagi kárt is okoznak, és rontják az ország nemzetközi tekintélyét.

Gond van az utcanevekkel is. Például Nagybecskerek statútuma szerint a városban – a szerb mellett – hivatalos használatban van a magyar, a román és a szlovák nyelv is. Jelenleg a Béga menti városban az utcanévek szerbül vannak kiírva, csak Muzslya helyi közösség területén vannak magyar utcanévek. A városban nem jobb a helyzet a köztisztviselők és intézmények nevének a kiírásával sem.¹¹⁷

Aggodalomra ad okot az egyes történelmi és kulturális szempontból fontos épületek, kulturális

---

¹¹⁵ Gábrity Molnár Irén: Népeségmozgás – térségünk jövőképe. *Aracs*, VIII. évf. 2008. 4. sz. 9.; Lásd még [Vajdaság Autonóm Tartomány. Migráció](#)

¹¹⁶ Csorba Béla szerint Temerin községbe „legalább hétezer menekültet telepítettek nem utolsó sorban azért, hogy megváltozzanak az etnikai arányok”. ([Csorba Béla: A jéghegy csúcsa](#) [online]. *VajdaságMA [Tükör]*, 2011. július 28.)

¹¹⁷ Kecskés István: Többnyelvűség – papíron. *Magyar Szó*, 2009. július 25. 7. A 2013 júniusában végzett ellenőrzés azt mutatta, hogy „történt ugyan előrelépés, de azt is, hogy egyes közintézmények számára négy év sem (volt) elég a kisebbségi jogok érvényesítésére”. Kecskés István: Többnyelvűség Nagybecskereken. *Magyar Szó*, 2013. június 18. 5.

emlékhelyek megőrzése is Szabadkán¹¹⁸, Topolyán¹¹⁹ Nagybecskerekén¹²⁰, stb. A Váralja Szövetség például 2011. október 16-án *Védjük meg Szabadka belvárosát!* címmel internetes aláírásgyűjtésbe kezdett Szabadka történelmi belvárosának lerombolása ellen.¹²¹

Szép példája viszont a műemlékek helyreállításának az egykori újvidéki Egység Sportegyesület Anton Csehov utcában levő épületének (amely „több mint egy éve üresen áll”),¹²² a magyarcsernyei Szent Ágota-templom¹²³ és a szenttamási Szentháromság-szobor felújítása is.¹²⁴

A kegyelethez való jog az alapvető, elidegeníthetetlen emberi jogok közé tartozik. A végtisztességre is mindenkinek joga van.

A magyar–szerb, szerb–magyar viszonyok mindmáig megoldatlan problémája az 1944–45-ös magyarellenés atrocitások feltárása, amikor – a becslések szerint – a titóista partizánok által a mai Vajdaságban elkövetett népiirtásnak negyvenezer magyar, kétszázhatvan ezer német és zsidó esett áldozatul „kollektív bűnösségük” koholt vádjára hivatkozva.

Többszöri halasztás után, 2013. június 26-án sor került a szerb és a magyar köztársasági elnök közös csúrogi főhajtására a második világháború magyar és a szerb ártatlan áldozatai emléke előtt.¹²⁵

Az újvidéki, Futaki úti temető katonatemetői részében azonban még nem engedélyezték a második világháború végén legyilkolt ártatlan magyarok emlékére Makovecz Imre (1935–2011) budapesti építőművész által még a kilencvenes években ingyen tervezett emléktorony felépítését.

---

¹¹⁸ tm: Kulturális genocídium. *Magyar Szó*, 2010. március 19. 1. 7.

¹¹⁹ Kovács László: A VMDP topolyai szervezete követeli a Szentháromság-szobor visszaállítását. *VMDP Hírlevél*, 2010. május 9.

¹²⁰ K. I.: Beszakadt a műemlék teteje Nagybecskerek főutcáján. *Magyar Szó*, 2013. április 15. 1. 4.

¹²¹ <http://www.varaljaszovetseg.hu/02/>

¹²² hgy: Az Egység szép, de üresen áll. *Magyar Szó*, 2012. augusztus 10. 14. hgy: Az Egység senkinek sem kell. *Magyar Szó*, 2013. szeptember 11. 7.

¹²³ Kecskés István: Felújították a magyarcsernyei templomot. *Magyar Szó*, 2011. május 16. 5.

¹²⁴ [DélHír portál \[online\]](#)

¹²⁵ Fodor István: Bocsánatkérés és megbocsátás. *Magyar Szó*, 2013. július 27. 1. *Lásd még* Stanyó Tóth Gizella: Az első koszorútól a főhajtásig. *Magyar Szó*, 2013. július 27. 4. *Lásd még*: Bozóki Antal: Volt bocsánatkérés? Civitas Europica Centralis (CEC): *Kisebbségi Sajtófókus*, 2013. július 22. [10:37] Időközben a csúrogi emlékművet megrongálták. *Lásd* Várható volt... (A VMDP közleménye a csúrogi emlékmű megrongálásáról). <http://bozokiantal.blogspot.com/search/label/Incidensek>, 2013. augusztus 15. [18:21]

10. Magyarelles cselekmények

A 2000. októberi szerbiai politikai változások után is folytatódtak a nemzeti alapú incidensek és az erőszak. A magyarelles cselekményeket alapvetően öt kategóriába sorolhatjuk:¹²⁶

A magyar nemzeti kisebbség elleni incidensek (2003–2005)¹²⁷

Az incidensek jellege	2003	2004	2005
1. Fizikai támadások	0	8	0
2. Verekedések	2	8	2
3. Katolikus vallási létesítmények rongálása	1	6	2
4. Katolikus temetők és keresztek rongálása és gyalázása	11	17	6
5. Parolák/szlogenek, jelmondatok írása, jelképek rajzolása, pamfletek terjesztése	3	25	3
Összesen	17	64	13

Incidensek 2006–2010

Év	2006	2007	2008	2009	2010
	162 ¹²⁸	197 ¹²⁹	171 ¹³⁰	150 ¹³¹	110 ¹³²
összesen					790 ¹³³

Ezek a „kilengések” azonban csak a jéghegy csúcsát képezik, mivel a nemzeti kisebbségi jogsérelmeknek számos más formája is van. Ilyen például a nemzeti alapon történő hátrányos megkülönböztetés, ami jelen van a társadalomban, de ezt nehéz felderíteni, és még nehezebb bizonyítani.

A magyarelleség ott a legerőteljesebb, ahol a szerbség lélekszáma az utóbbi tizenöt évben látványosan megnőtt, ám ennek ellenére az adott helyen még mindig jelentős számú magyar él.¹³⁴

¹²⁶ Bozóki Antal: Tájékoztató a szerbiai magyar nemzeti kisebbségről. *Létünk*, 2005., 4. sz., 19–20.;

Gábrity Molnár Irén: Népességmozgás – térségünk jövőképe. *Aracs*, 2008. október 23. 14.

¹²⁷ Informacija o mađarskoj nacionalnoj manjini u Republici Srbiji [Tájékoztató a szerbiai magyar nemzeti kisebbségről]. Beograd, 2005, Savezno ministarstvo nacionalnih i etničkih zajednica [Nemzeti és Etnikai Közösségek Szövetségi Minisztériuma], 7. Bővebben lásd Bozóki: (129. lábjegyzetben) i. m.

¹²⁸ Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije [Az Európa Tanács rasszizmus- és intoleranciaellenes testülete – ECRI]: Izveštaj o Srbiji [Szerbiai jelentés] [online].

<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Serbia/SR-B-CbC-III-2008-22-SR-B.pdf>, 29–30).

¹²⁹ Varjú Márta: 197 helyett 171. *Magyar Szó*, 2009. február 28. március 1. 1. 5.

¹³⁰ Bozóki: (129. lábjegyzetben) i. m.

¹³¹ v.m.: A tartományi rendőrség megalakítása a „jövő zenéje”. *Magyar Szó*, 2011. március 15. 4.)

¹³² v.m.: (132. lábjegyzetben) i. m.

¹³³ Az újabb keletű incidenseket [lásd](#)

¹³⁴ Csorba Béla: A magyarelles incidensek okairól – még egyszer. *VMDP Hirlevél*, 2010. augusztus 8.

A nemzeti kisebbségi közösségek tagjai elleni sűrűsödő támadások és a nemzetek közötti feszültségek miatt az Európai Parlament (2005. január 28-tól 31-ig) ad hoc bizottságot küldött Vajdaságba, amelyet Doris Pack asszony vezetett.

Vajdaságról és az itt élő magyarok helyzetéről tartott közmeghallgatást az EP brüsszeli épületében 2009. április 1-jén Becsey Zsolt és Tökés László európai parlamenti képviselő, *Elfeledte-e a Vajdaságot az Európai Parlament?* címmel. A magyarokat ért atrocitások kivizsgálására 2005-ben küldött európai parlamenti vizsgálóbizottság jelentését nem mutatták be, ez indokolta a fórum megtartását.¹³⁵

Az Európai Parlament ún. miniplenáris ülésein Tökés László erdélyi,¹³⁶ Morvai Krisztina,¹³⁷ Gál Kinga és Schöpflin György¹³⁸ magyarországi képviselők – nem egy esetben – a vajdasági magyarok védelmében emelték fel szavukat.

A Magyar Nemzeti Tanács 2013. február 27-i ülésén – 11 éves fennállása óta első alkalommal – „a magyar nemzeti közösség tagjait ért támadások és a közbiztonság romlása ügyére vonatkozó ajánlását” fogadott el. A testület „nyomatékkal hangot adott aggodalmának, annak kapcsán, hogy a folyamatosan növekvő erőszak, a közbiztonság általános romlása közepette egyre több fizikai és verbális támadás éri a vajdasági magyarokat”.¹³⁹

***

A szerbiai politikai bizonytalanság, ami elsősorban a vezető pártok hatalmi harcában nyilvánul meg, és a folyamatosan romló gazdasági helyzet nem kedvez az emberi- és a nemzeti kisebbségi jogok gyakorlati alkalmazásának, bővülésének.

A vajdasági magyarok vonatkozásában számos területen szűkültek, vagy éppenséggel sérültek a nemzeti kisebbségi jogok is.

Az Európai Unióshoz való csatlakozási tárgyalások során szükséges a Szerbiai által vállalt nemzeti kisebbségvédelmi kötelezettségeknek és a belső jogszabályoknak az európai normákkal való összehangoltsága és mindennapi gyakorlati alkalmazása folyamatos elemzése és számonkérése.

Mgr. Bozóki Antal

Újvidék, 2013. szeptember 14.

---

¹³⁵ *Elfeledte-e a Vajdaságot az Európai Parlament? VMDP Hírlevél*, 2009. április 3.

¹³⁶ A szerbiai magyar nemzeti közösség védelmében. *VMDP Hírlevél*, 2010. március 26.; Magyarverések: Az EP emberi jogi bizottságot küldhet Szerbiába. *VMDP HÍRLEVÉL*, 2013. február 21.

¹³⁷ EP-vita Szerbiáról – magyar hozzászólásokkal. *VajdaságMA [Szerbia]*, 2012. március 28. [21:55]; [Szenvedélyes vita a délvidéki magyarokról az EP-ben](#) 2013. április 19. [12:07].

¹³⁸ [A vajdasági magyarok jogaiért szálltak síkra az EP-képviselők](#) [online]. MHO 2013. március 19.

¹³⁹ [MNT \[online\]](#)